

JOAN ALCOVER I MASPONS

Palma 1854 - 1926

Poeta i assagista. Va estudiar el batxillerat a l'Institut Balear, on va ser deixeble de Joan Lluís Pons i Gallarza i company de Costa i Llobera i d'Antoni Maura, i la carrera de Dret a Barcelona. Llicenciat el 1878, va tornar a Palma on va exercir d'advocat. A partir del 1886 segueix la carrera de la judicatura, com a Relator, Secretari de Sala a partir del 1894 i Magistrat de l'Audiència Provincial a partir de 1911. Paral·lelament, havia iniciat la carrera política com a seguidor d'Antoni Maura, amb qui l'unia una forta amistat personal: regidor municipal (1879), diputat provincial per Manacor (1883) i diputat a Corts (1893). Després d'una curta estada a Madrid, va decidir de tornar a Palma i d'abandonar l'exercici de la política. A partir d'aleshores, l'adhesió a la política de Maura serà purament formal i s'anirà refredant a mesura que vagi aproximant-se al catalanisme polític i, concretament, a la Lliga Regionalista.

En la seva trajectòria literària, van tenir una notable influència tot un seguit de circumstàncies personals i familiars. S'havia casat, el 1881, amb la barcelonina Rosa Pujol i Guarch, amb qui tingué tres fills, Pere Teresa i Gaietà, i que morí el 1887. El 1891 es va tornar a casar amb la mallorquina Maria del Haro i Rosselló, amb la qual tingué dos altres fills, Maria i Pau. Aquest darrer és l'únic que el va sobreviure: el 1901 havia mort de tuberculosi la seva filla Teresa; el 1905, del tifus, el seu fill Pere; el 1919, en una mateixa nit, moren Maria a Mallorca i Gaietà a Barcelona. En bona part, aquesta presència de la mort incideix en la seva obra: l'aboca a l'elegia i dona un sentit personal, vivencial, a la seva activitat creativa. Perquè Alcover, fins als primers anys de segle, s'havia anat convertint en un prototípic intel·lectual de províncies. Des del 1872 havia anat publicant poemes en català i en castellà a la *Revista Balear*, al *Museo Balear* i a *El Isleño* i havia arribat a guanyar un premi extraordinari als Jocs Florals de Barcelona amb el poema "La creu".

L'activitat poètica li era un complement de la funció social que exercia, com a prohoms de prestigi, centre d'una tertúlia que reunia a casa seva els intel·lectuals de més prestigi de l'illa. L'adhesió inicial, dels anys estudiantils, als principis de la Renaixença es va anar mantenint, bé que relativitzant-se i amb un progressiu decantament cap a l'adopció del castellà com a llengua poètica fins a fer-se gairebé exclusiva. Així, va anar publicant regularment diversos reculls de la seva obra: *Poesías* (1887), que contenia intercalades tres composicions en llengua catalana, que augmentaran fins a set en una segona edició molt ampliada (1892); *Nuevas poesías* (1892), només amb un poema català, la traducció de *Fantasia* de Carducci; *Poemas y Armonías* (1894) i *Meteoros* (1901), aquests ja exclusivament en llengua castellana. Pròxims a Campoamor o a Núñez de Arce, va assolir a l'època un cert èxit de crítica (Menéndez y Pelayo, Juan Valera, etc.) i, recentment, ha estat valorada de molt diversa manera per crítics com Llompart, Vidal Alcover o Antoni Comas, entre d'altres.

A partir de 1899 i fins al 1903 es produeix un canvi d'actitud davant la llengua i, després d'un període de defensa del bilingüisme, acaba adoptant de forma conscient i decidida el català, en una decisió ja irreversible que justifica en nombrosos escrits (sobretot en el

discurs dins el Congrés Internacional de la Llengua Catalana del 1906: *La llengua catalana és entre nosaltres l'única expressió possible de l'escriptor artista*). La interpretació de les raons d'aquest canvi ha estat motiu de polèmica. En general, s'ha relacionat amb la mort de la seva filla Teresa, que el portà a l'adopció d'una poètica de la sinceritat, en la qual fonamentarà la seva poesia, convertida en instrument d'expressió del seu dolor. Hi ha, tanmateix, factors culturals i, concretament, l'impacte a Palma del grup modernista format al voltant de Miquel dels Sants Oliver, que impulsa una intensa vida cultural de modernització i d'integració en la cultura catalana, en un programa que acabarà concretant-se en l'anomenada "escola mallorquina". Dins aquest marc, Alcover troba un espai propi d'acció cultural efectiva, un sentit social a la seva activitat creativa, de manera que la seva poesia, alhora que es personalitza, es carrega de sentit humà i col·lectiu.

La tertúlia de casa seva es converteix en un pont cultural, sobretot per l'assídua presència de Santiago Rusiñol i, més tard, de Josep Carner, entre molts d'altres. D'aquesta manera, s'integra dins la vida cultural i és d'un dels conferenciants del cicle d'autors mallorquins organitzat per l'Ateneu Barcelonès el 1904.

El seu discurs, *Humanització de l'art*, que constitueix la seva declaració poètica més important, va ser recollit amb altres textos al volum *Art i literatura* (1904). Hi exposa la seva posició contrària als corrents de l'art per l'art, als simbolistes i parnassians, en una clara sintonia amb les actituds veristes i vitalistes del moment, que defensaven els lligams entre creació poètica i vivència personal, emotiva. Així, sintetitza en alguns aspectes les teories poètiques de Joan Maragall i de Santiago Rusiñol, defensa la conciliació entre l'escriptor i la societat, el punt de partida contemplatiu de la creació poètica i la concepció messiànica del poeta, a través de la qual adquireix una dimensió o responsabilitat col·lectiva. Alhora, però, reclama el domini de la tècnica i una extremada cura en el llenguatge perquè creu que la poesia s'ha de posar al servei de la comunicació i la claredat. És probable que, en aquestes idees, seguís de prop, també, les teories de Tolstoi, a qui va dedicar un assaig datable de 1921.

La concreció més precisa d'aquesta teorització és la seva pròpia obra poètica, que recull el 1909 en el volum *Cap al tard*, un dels poemaris més importants i influents de la poesia catalana del segle XX i que representa el seu reconeixement públic. El 1918 publicarà un darrer recull, *Poemes bíblics*, en el qual, en un seguit de "visions" de figures bíbliques (entre d'altres, Agar, Rebeca, Abigaïl, David, Saül i, el més dramàtic, Resfa) s'aproxima al dolor i a la tragèdia humana, allò que Carles Riba qualifica com "la idea humana universal". El volum es tanca amb una sèrie de *Proverbis* que hom considera derivats de les elegies de *Cap al tard*. Era, ja, una personalitat pública reconeguda: mestre en Gai Saber (1909), membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1913), president dels Jocs Florals de Barcelona (1916) i membre corresponent de l'IEC (1916). Aquesta adhesió a la política lingüística de l'Institut li valgué un violent atac d'Antoni M. Alcover el 1920.

Lletra. La literatura catalana a Internet Revista digital de la UAB